

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

**Кафедра міжнародних економічних відносин та управління
проєктами**

На правах рукопису

**ПРИСЯЖНЮК ВОЛОДИМИР ВІТАЛІЙОВИЧ
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ КУРС:
МОЖЛИВОСТІ ТА НАСЛІДКИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО
БІЗНЕСУ**

Спеціальність: 292 «Міжнародні економічні відносини»
Освітньо-професійна програма «Міжнародні економічні відносини»
Робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Науковий керівник:
СКОРОХОД ІРИНА СВЯТОСЛАВІВНА,
доктор економічних наук, професор

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № 3
засідання кафедри міжнародних
економічних відносин та управління проєктами
від 22 листопада 2024 р.

Завідувач кафедри

_____ Бояр Андрій Олексійович

Луцьк – 2024

АНОТАЦІЯ

Присяжнюк Володимир Віталійович. Європейський зелений курс: можливості та наслідки для українського бізнесу. Спеціальність: 292 «Міжнародні економічні відносини». Освітньо-професійна програма: «Міжнародні економічні відносини» Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, 2024. 55 с.

Актуальність теми, зумовлена тим, що зміна клімату та погіршення навколишнього середовища становлять загрозу існування для Європи та світу. Щоб подолати ці виклики, Європейський Союз створив стратегічний план Європейської зеленої угоди. Він має на меті зробити економіку ЄС стійкою, перетворивши кліматичні та екологічні виклики на можливості, а також зробивши перехід справедливим і інклюзивним для всіх.

Об'єктом дослідження є Європейський зелений курс. Предметом дослідження є особливості впровадження Європейського зеленого курсу для українського бізнесу, його можливості та наслідки.

У роботі визначено, що дослідження Європейського зеленого курсу є вкрай важливим для забезпечення сталого розвитку та конкурентоспроможності країн-членів ЄС та України.

У результаті дослідження поставлено та виконано такі завдання: з'ясовано сутність та цілі Європейського зеленого курсу; визначено структурні елементи Європейського зеленого курсу; розглянуто методичні підходи до аналізу Європейського зеленого курсу; здійснено огляд політик Європейського Союзу в рамках Європейського зеленого курсу; проаналізовано впровадження Європейського зеленого курсу в країнах-членах ЄС; охарактеризовано кліматичне партнерство Європейського Союзу; розглянуто виклики та можливості впровадження Європейського зеленого курсу в Україні; здійснено SWOT-аналіз розвитку українського бізнесу в контексті реалізації Європейського зеленого курсу; визначено перспективи розвитку екологічно орієнтованого бізнесу в Україні.

Дослідивши Європейський зелений курс, можна визначити, що це нова стратегія зростання, яка має на меті перетворити ЄС на справедливе та процвітаюче суспільство із сучасною, ресурсоефективною та конкурентоспроможною економікою, де у 2050 році не буде викидів парникових газів, а економічне зростання буде відокремлене від використання ресурсів.

Формування відповідної системи управління в межах ЄС сприятиме ефективному та узгодженому виконанню кліматичних та енергетичних цілей на 2030 рік. Розробка національних довгострокових стратегій змогу забезпечити безпеку енергопостачання ЄС, зменшити залежність від імпорту енергії, створити нові робочі місця та зменшити забруднення повітря.

Ключові слова: Європейський зелений курс, конкурентоспроможна економіка, кліматичні та енергетичні цілі, сталий розвиток.

SUMMARY

Prysiashniuk Volodymyr Vitaliiiovych. European Green Deal: Opportunities and Implications for Ukrainian Business. Specialty: 292 «International Economic Relations». Educational and Professional Program: «International Economic Relations». Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, 2024. 55 pages.

Climate change and environmental degradation are an existential threat to Europe and the world. To overcome these challenges, the European Union created the European Green Deal strategic plan. It aims to make the EU's economy sustainable by turning climate and environmental challenges into opportunities, and making the transition just and inclusive for all.

The object of the study is the European Green Deal. The subject of the study is the features of the implementation of the European Green Deal for Ukrainian business, its opportunities and consequences.

The work determines that the study of the European Green Deal is extremely important for ensuring sustainable development and competitiveness of the EU Member States and Ukraine.

As a result of the study, the following tasks were set and fulfilled to clarify the nature and objectives of the European Green Deal; to determine the structural elements of the European Green Deal; to consider methodological approaches to the analysis of the European Green Deal; to review the policies of the European Union within the framework of the European Green Deal; to analyse the implementation of the European Green Deal in the EU Member States; to characterise the European Union's climate partnership; to consider the challenges and opportunities for the implementation of the European Green Deal in Ukraine; to conduct a SWOT analysis of the development of Ukrainian business in the context of the implementation of the European Green Deal; to determine the prospects for the development of green business in Ukraine.

The European Green Deal is a new growth strategy that aims to transform the EU into a fair and prosperous society with a modern, resource-efficient and competitive economy, where greenhouse gas emissions are zero by 2050 and economic growth is decoupled from resource use.

The establishment of an appropriate governance system within the EU will contribute to the effective and coordinated implementation of the 2030 climate and energy objectives. The development of national long-term strategies will ensure the security of the EU's energy supply, reduce dependence on energy imports, create new jobs and reduce air pollution.

Keywords: European Green Deal, competitive economy, climate and energy targets, sustainable development.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ	9
1.1. Сутність та цілі Європейського зеленого курсу.....	9
1.2. Структурні елементи Європейського зеленого курсу.....	12
1.3. Методичні підходи до аналізу Європейського зеленого курсу.....	17
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ	20
2.1. Огляд політик Європейського Союзу в рамках Європейського зеленого курсу	20
2.2. Аналіз впровадження Європейського зеленого курсу в країнах-членах ЄС	24
2.3. Кліматичне партнерство Європейського Союзу.....	28
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ.....	32
3.1. Виклики та можливості впровадження Європейського зеленого курсу в Україні.....	32
3.2. SWOT-аналіз розвитку українського бізнесу в контексті реалізації Європейського зеленого курсу	37
3.3. Перспективи розвитку екологічно орієнтованого бізнесу в Україні....	43
ВИСНОВКИ	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	50

ВСТУП

Європейський зелений курс є дорожньою картою заходів, які перетворять Європейський Союз на ефективну, стійку та конкурентоспроможну економіку, визначать засоби перетворення Європи на перший у світі кліматично нейтральний континент до 2050 року, стимулюючи розвиток економіки, покращення здоров'я та якості життя людей, а також трансформують кліматичні та екологічні виклики на можливості у всіх сферах та політиках ЄС, гарантуючи справедливий та інклюзивний характер зеленого переходу.

Подвійна проблема зеленої та цифрової трансформації вимагає більш стійких рішень, які є ресурсозберігаючими, циклічними та кліматично нейтральними для розвитку циркулярної економіки, підтримки декарбонізації всіх галузей промисловості, зменшенню екологічного і соціального сліду продуктів, розміщених на ринку ЄС та України. З огляду на це, дослідження Європейського зеленого курсу є вкрай важливим для забезпечення сталого розвитку та конкурентоспроможності країн-членів ЄС та України.

Особливості впровадження Європейського зеленого курсу в країнах Європейського Союзу та Україні досліджували та зарубіжні та українські науковці, як: Н. Бремберг, А. Міхальські, М.Керасинський, Н. Скарлат, Ж.-Ф. Даллеманд, Ф. Монфорті-Ферраріо, Є. Зябіна, Т. Пимоненко, Д. Кучеренко, О. Мартинюк, Н. Федорчук, Т. Яковшина та інші. Незважаючи на значну кількість публікацій, не існує єдиного підходу до впровадження Європейського зеленого курсу в країнах ЄС та Україні. Необхідність подальших досліджень у сфері зазначених проблем зумовила вибір теми дослідження, її актуальність.

Метою дослідження є аналіз впровадження Європейського зеленого курсу в країнах-членах ЄС та визначення перспектив розвитку українського бізнесу в контексті реалізації даної ініціативи.

Виходячи з мети магістерської роботи були поставлені наступні завдання:

- з'ясувати сутність та цілі Європейського зеленого курсу;
- визначити структурні елементи Європейського зеленого курсу;

- розглянути методичні підходи до аналізу Європейського зеленого курсу;
- здійснити огляд політик Європейського Союзу в рамках Європейського зеленого курсу;
- проаналізувати впровадження Європейського зеленого курсу в країнах-членах ЄС;
- охарактеризувати кліматичне партнерство Європейського Союзу;
- розглянути виклики та можливості впровадження Європейського зеленого курсу в Україні;
- здійснити SWOT-аналіз розвитку українського бізнесу в контексті реалізації Європейського зеленого курсу
- визначити перспективи розвитку екологічно орієнтованого бізнесу в Україні.

Об'єкт дослідження – Європейський зелений курс.

Предметом дослідження є особливості впровадження Європейського зеленого курсу для українського бізнесу, його можливості та наслідки.

Методи дослідження. Під час дослідження були використані такі методи наукового пізнання, як загальнонаукові, а саме: історичний (при розгляді передумов впровадження Європейського зеленого курсу в країнах-членах ЄС); системно-структурний (при дослідженні структурних елементів Європейського зеленого курсу); аналіз (при здійсненні оцінки результатів впровадження Європейського зеленого курсу в країнах-членах ЄС); статистичний метод (при огляді політик Європейського Союзу в рамках Європейського зеленого курсу), а також метод узагальнення, за допомогою якого було проведено дослідження та зроблено відповідні висновки.

Практичне значення проведеного дослідження полягає у тому, що результати дослідження можуть бути використані у навчальному процесі викладачами кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами Волинського національного університету імені Лесі Українки, при

написанні курсових, магістерських робіт студентами факультету міжнародних відносин.

Апробація результатів дослідження. Основні положення магістерської роботи апробовано на X Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами», (м. Луцьк, 6 грудня 2024 р.) у Луцькому національному технічному університеті.

Доповідь опубліковано у збірнику матеріалів конференції: Скороход І. С., Присяжнюк В. В. Перспективи розвитку українського бізнесу в контексті реалізації Європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Луцьк, 6 грудня 2024 р.). Луцьк : ІВВ Луцького НТУ, 2024. С. 183-185. Також опубліковано статтю у фаховому збірнику: Кицюк І., Науменко Н., Присяжнюк В. Європейський зелений курс: можливості та наслідки для українського бізнесу. *Економіка та суспільство*. 2023. (56). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-87>.

Структура роботи. Магістерська робота складається із анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Повний обсяг роботи становить 55 сторінок. Список використаних джерел включає 49 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ

1.1. Сутність та цілі Європейського зеленого курсу

Європейський зелений курс – це набір політичних ініціатив Європейської комісії з метою перетворення Європи у кліматично нейтральний континент до 2050 року. Центральне місце в документі займає розвиток економіки за допомогою екологічно чистих технологій, таких як водень і паливні елементи, створення стійкої промисловості та виробництва, а також зменшення забруднення.

Європейський зелений курс (ЄЗК) був офіційно представлений Президентом ЄК Урсулою фон дер Лееґ в Європарламенті 11 грудня 2019 року. Ключовими напрямками ЄЗК є чиста енергія, кліматична дія, будівництво та реновація, стійка промисловість, стійка мобільність, зменшення забруднення довкілля, біорізноманіття, стійка аграрна політика (Стратегія «Від лану до столу»). ЄЗК стосується не стільки кліматичної політики, скільки зеленої концепції модернізації економіки та економічного зростання для забезпечення життя людини у гармонії з планетою та її ресурсами.

Європейський зелений курс, який Європейський Парламент підтримав у своєю резолюцією у січні 2020 року [32], є невід’ємною частиною стратегії Європейського Союзу щодо виконання Цілей сталого розвитку на період до 2030 року. Це політична відповідь на глобальні виклики зміни клімату, забруднення та втрати біорізноманіття, а також допомагає позиціонувати ЄС як світового лідера. Основними документами, які визначають напрямок діяльності ЄС щодо досягнення кліматично нейтральної Європи, є комюніке та дорожня карта. ЄЗК є динамічним інструментом, що розвивається, тому стратегії, плани та законодавство щодо його впровадження все ще розробляються та затверджуються [41].

Європейський зелений курс містить конкретні політики та заходи, які включають прийняття різноманітних стратегій, таких як інтелектуальна інтеграція сектора, промислова стратегія, план дій циклічної економіки, реформа будівельної галузі, стратегія розвитку офшорної вітроенергетики, хімічна стратегія, стратегія біорізноманіття, стратегія лісового господарства. Також очікується ухвалення «кліматичного закону» та нових редакцій регламентів і директив у сферах оподаткування енергетики, транспорту, сільського господарства та відходів. Що стосується фінансових інструментів, то передбачено так званий механізм «справедливого переходу». Ці заходи ще знаходяться на стадії розробки та затвердження [38].

Пакет включає ініціативи, що стосуються клімату, навколишнього середовища, енергетики, транспорту, промисловості, сільського господарства та сталого фінансування, що тісно взаємопов'язані між собою (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Діяльність Європейського Союзу в контексті Європейського зеленого курсу

Напрямки діяльності	Цілі
Клімат	Стати першим кліматично нейтральним континентом до 2050 року
Енергетика	Перехід до чистої та ефективної енергії
Навколишнє середовище та океани	Захист біорізноманіття та екосистем
Сільське господарство	Система здорового харчування для людей і планети
Транспорт	Забезпечення ефективного, безпечного та екологічно чистого транспорту
Промисловість	Промислова стратегія для конкурентоспроможної, зеленої та цифрової Європи
Дослідження та інновації	Розвиток досліджень та інновацій, що стимулюють трансформаційні зміни
Фінанси та регіональний розвиток	Сталі інвестиції для реалізації Європейського зеленого курсу
Новий європейський Баугауз	Поєднання Європейського зеленого курсу з життєвим простором та досвідом для покращення якості життя громадян країн-членів ЄС

Джерело: складено автором за [43].

Європейський зелений курс включає наступні ініціативи:

1) Пакет «Fit for 55» являє собою набір пропозицій щодо перегляду законодавства, пов'язаного з кліматом, енергетикою та транспортом, а також впровадження нових законодавчих ініціатив для приведення законів ЄС у відповідність із кліматичними цілями ЄС;

2) Європейський кліматичний закон – це регламент, який перетворює політичні амбіції щодо досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року на юридичне зобов'язання для ЄС. Прийнявши його, ЄС та його країни-члени зобов'язалися скоротити нетто-викиди парникових газів щонайменше на 55 % до 2030 року порівняно з рівнем 1990 року;

3) Стратегія ЄС щодо адаптації до зміни клімату окреслює довгострокове бачення ЄС, щоб до 2050 року стати не лише першим кліматично нейтральним континентом, але й стійким до змін клімату;

4) Стратегія біорізноманіття ЄС до 2030 року спрямована на те, щоб допомогти відновити біорізноманіття Європи до 2030 року. Заходи, викладені у стратегії, включають: розширення природоохоронних територій в Європі (як на суші так і в морі); відновлення деградованих екосистем шляхом зменшення використання та шкідливості пестицидів; збільшення обсягів фінансування заходів та кращий моніторинг прогресу [30].

Основні цілі Європейського зеленого курсу полягають у тому, щоб до 2050 року ЄС був повністю вуглецево-нейтральним, зменшивши залежність від імпорту енергоресурсів і забезпечивши сталий розвиток для всіх європейських громадян. Ключові стратегії Європейського зеленого курсу включають:

- скорочення викидів вуглецю та досягнення нейтралізації викидів до 2050 року;

- підвищення енергоефективності та збільшення використання відновлюваних джерел енергії;

- реформування сільського господарства та забезпечення сталості продовольчих систем;

- забезпечення охорони та відновлення біорізноманіття та екосистем;

- підтримка інвестицій та інновацій у сфері сталого розвитку [5].

Таким чином, Європейський зелений курс визначається як новий пакет політичних рішень, головною метою яких є сприяння стратегіям сталого розвитку з акцентом на зменшення викидів вуглекислого газу та пом'якшення зміни клімату.

1.2. Основні складові Європейського зеленого курсу

Основною метою Європейського зеленого курсу є перетворення Європи до 2050 року на перший кліматично-нейтральний континент, тобто місце, де усі викиди парникових газів, спричинені людською діяльністю, поглинатимуться екосистемами та технологіями уловлювання і зберігання вуглецю. Для цього був розроблений План дій до 2030 року для різних секторів.

Основні складові частини Європейського зеленого курсу представлені на рис. 1.1. Кожна частина Плану передбачає затверджені цілі ЄС до 2030 року, які важливо реалізувати для досягнення загальної мети.

Чиста, безпечна і доступна енергія.

Декарбонізація енергетичної системи ЄС має вирішальне значення для досягнення кліматичних цілей у 2030 та 2050 роках. Виробництво та використання енергії в різних секторах економіки генерує понад 75% викидів парникових газів ЄС, тому саме енергоефективність має бути в пріоритеті. Необхідно розвивати відновлювальні джерела енергії (ВДЕ) одночасно зі швидким припиненням використання вугілля та газу. Водночас процес переходу до чистої енергії, має залучати споживачів і приносити користь. Ефективні програми, такі як фінансування домогосподарств для підвищення енергоефективності будинків, можуть зменшити рахунки за електроенергію та допомогти довкіллю [2].

Рис. 1.1. Основні складові частини Європейського зеленого курсу

Джерело: розроблено автором за [2].

Перехід до циркулярної економіки.

Перехід до циркулярної економіки буде зосереджений, зокрема, на ресурсномістких секторах, таких як текстиль, будівництво, електроніка та пластмаси. Єврокомісія розробила вимоги для забезпечення того, щоб до 2030 року вся упаковка на ринку ЄС була придатною для повторного використання або переробки економічно доцільним способом. План дій також включає заходи для заохочення компаній пропонувати споживачам багаторазові, довговічні та ремонтпридатні товари. Він передбачає стримання вбудованого старіння пристроїв, зокрема електроніки. Передбачається посилення ролі нових стійких і доступних бізнес-моделей, заснованих на оренді та спільному використанні товарів і послуг. Цифровізація також може допомогти покращити доступність інформації про характеристики продуктів, що продаються.

Енергоефективне будівництво та реконструкція.

Будівництво, експлуатація та реконструкція будівель вимагає значної кількості енергії та мінеральних ресурсів (наприклад, піску, гравію, цементу). До того ж на будівлі припадає 40% споживаної енергії. Рівень щорічного оновлення будівельного фонду в країнах-членах ЄС коливається від 0,4 до 1,2%. Щоб досягти цілей ЄС щодо енергоефективності, цю швидкість планується збільшити щонайменше вдвічі. Задля цього потрібно запустити «хвилю оновлення» державних та приватних будівель. Незважаючи на те, що підвищення темпів оновлення є проблемою, енергоефективність знижує рахунки за електроенергію та може зменшити енергетичну бідність (відсутність доступу до сучасних джерел енергії). Це також може стимулювати будівельний сектор, появу нових робочих місць і підтримати місцеві малі та середні підприємства [2].

Сталий та “розумний” транспорт.

На транспорт припадає близько 25% викидів парникових газів в ЄС. Щоб досягти кліматичної нейтральності, необхідно до 2050 року скоротити викиди від транспорту на 90%. Скорочення мають відбутись в автомобільному, залізничному, авіаційному і водному секторах транспорту. Побудова сталого та розумного транспорту означає надання пасажиром більш комфортних, доступних та «чистіших» альтернатив їхнім поточним засобам пересування. У першу чергу – значна частина з 75% внутрішніх вантажів, що перевозяться автомобільним транспортом, повинна переміститися на залізницю та внутрішні водні шляхи. Це, в свою чергу, потребує кращого управління та збільшення пропускної здатності залізниць і внутрішніх водних шляхів. Ціна транспортних перевезень повинна відображати вплив, який вони здійснюють на довкілля та здоров'я.

Збереження та відновлення біорізноманіття.

Екосистеми забезпечують такі необхідні речі, як їжа, прісна вода та чисте повітря. Вони також пом'якшують дію стихійних лих, шкідників і хвороб. Запропонована “Стратегія біорізноманіття ЄС” спрямована на те, щоб до 2030 року біорізноманіття Європи відновилося завдяки збільшенню площі природно-

заповідного фонду до 30%. Європейським містам також пропонується збільшити частку біорізноманіття в урбаністичному просторі. Дедалі більше визнається роль морів і океанів у пом'якшенні змін клімату та адаптації до них. Ми повинні ефективно використовувати ресурси моря, наприклад, водорості та інші рослинні морепродукти – як джерело білка, що, в свою чергу, може зменшити тиск на сільськогосподарські угіддя [2].

«Від ферми до виделки»: справедлива, здорова та екологічна система продовольства.

Європейська їжа має залишатися безпечною, поживною та високоякісною, кожен громадянин ЄС повинен мати до неї доступ. Виробництво їжі призводить до забруднення повітря, води та ґрунту, сприяє втраті біорізноманіття та зміні клімату. Виробництво їжі споживає надмірну кількість природних ресурсів, у той час як значна частина їжі витрачається даремно. Щоб зменшити вплив цих процесів на довкілля запропонована Стратегія «Від ферми до виделки». Вона сприятиме досягненню цілей циркулярної економіки – від виробництва до споживання.

Нульове забруднення довкілля.

Щоб захистити громадян Європи та екосистеми, Комісія прийняла план дій щодо запобігання забрудненню повітря, води та ґрунту. Він має зберегти біорізноманіття в озерах, річках і водно-болотних угіддях, зменшити особливо шкідливе забруднення мікропластиком і фармацевтичними препаратами. Переглянуто стандарти якості повітря відповідно до рекомендації Всесвітньої організації охорони здоров'я і надано підтримку місцевій владі для підвищення ступеня чистоти повітря. Планується зменшити забруднення від великих промислових підприємств і поліпшити профілактику аварій на виробництві. Нова хімічна стратегія захистить громадян і довкілля від небезпечних хімічних речовин і заохотить інновації для розробки безпечних і стійких альтернатив. До того ж буде удосконалено правила оцінювання хімічних речовин, що надходять на ринок [2].

Посилення кліматичних амбіцій.

ЄС вже давно почав модернізацію та трансформацію економіки з метою досягнення кліматичної нейтральності. У період з 1990 по 2018 рік викиди парникових газів скоротилися на 23%, а економіка зросла на 61%. Однак минула політика дозволяла скоротити викиди парникових газів лише на 60% до 2050 року. Цього замало для досягнення мети. Тому Єврокомісія представила план щодо збільшення цілі скорочення викидів ЄС до 2030 року до 55% порівняно з рівнями 1990 року – це пакет ініціатив Fit to 55. Важливо також забезпечити відповідність оподаткування кліматичним цілям, то ж Єврокомісія пропонує переглянути «Директиву про оподаткування енергетики».

Окрім основних напрямків, Європейський зелений курс містить додаткові складові [72]:

Інвестиційний план сталого розвитку Європи.

У ЄЗК описано необхідні інвестиції для реалізації Курсу, та доступні інструменти фінансування. Зокрема представлено «Інвестиційний план сталого розвитку Європи». Цей план забезпечить перехід до кліматично нейтральної, «зеленої» економіки в трьох кроках: мобілізація щонайменше 1 трильйона євро інвестицій протягом наступного десятиліття, через бюджет ЄС; створення сприятливих умов для приватних інвесторів і державного сектору задля залучення їх до реалізації ЄЗК; надання спеціалізованої підтримки державним установам та приватним ініціаторам у реалізації проектів сталого розвитку.

Закон про клімат.

Єврокомісія запропонувала закон ЄС про клімат, який перетворює політичне зобов'язання ЄС бути кліматично нейтральним до 2050 року на юридичне. Він також зобов'язує скоротити до 2030 року викиди парникових газів щонайменше на 55% порівняно з 1990 роком. Законом встановлює максимальну межу викидів CO₂ – 225 млн тон, що відповідає поставленій кліматичній меті до 2030 року. Новий закон передбачає створення Європейської наукової консультативної ради зі зміни клімату. Ця Рада надаватиме незалежну наукову експертизу та готуватиме доповіді щодо

досягнення кліматичних цілей, необхідних дій для їх досягнення та відповідних бюджетних витрат.

Механізм справедливого переходу.

Механізм справедливого переходу підтримуватиме регіони ЄС, де населення зайняте у видобувній галузі і яке найбільше постраждає від відмови від викопного палива та переходу до «зеленої економіки». Держави-члени ЄС отримають фінансування, підготувавши територіальні плани справедливого переходу до 2030 року. Країни повинні визначити найбільш постраждалі території, які отримають підтримку, і шляхи вирішення соціальних, економічних та екологічних проблем, що виникнуть внаслідок переходу. Для цього планується залучити щонайменше 100 млрд євро.

Європейський кліматичний пакт.

ЄЗК започатковує Європейський кліматичний пакт, щоб надати людям, громадам та організаціям можливість брати участь у кліматичних діях, обміні інформацією, започаткуванні масової діяльності, які можуть наслідувати інші по всій Європі. Це платформа для спільної роботи та навчання, розробки рішень і досягнення реальних змін заради побудови більш екологічної Європи. Люди, організації та підприємства можуть долучитися до Пакту, пообіцявши вживати реальних дій та надихаючи інших приєднатися.

1.3. Методичні підходи до аналізу Європейського зеленого курсу

Перехід до стійкого суспільства є основою державного планування в ЄС через Європейський зелений курс. Однак необхідності набуває аналіз екологічної стійкості в рамках планів ЄЗК за допомогою методу критичного аналізу дискурсу та обговорення результатів попередніх зусиль щодо сталого розвитку в ЄС.

Дослідники зосереджуються на пом'якшенні наслідків зміни клімату, щоб уникнути ряду стихійних лих і соціально-економічного колапсу. Їхні зусилля

зосереджені на перетворенні суспільства з метою покращення його відносин та інтеграції з навколишнім середовищем.

У 2019 році, після підписання Паризької угоди та розробки Порядку денного сталого розвитку на 2030 рік, Європейський зелений курс був представлений як генеральний план трансформації ключових європейських економічних секторів до стійкого суспільства та боротьби зі зміною клімату. До ЄЗК екологічні плани дій визначали екологічне законодавство ЄС з 1970-х років. Проте в літературі повідомляється, що потенціал ЄЗК для стійкої трансформації суспільства піддається критиці. Це викликає питання щодо потенціалу ЄЗК як генерального плану для переходу до сталого ЄС [33].

Методика аналізу Європейського зеленого курсу зосереджена на екологічному стовпі сталого розвитку. Аналіз оцінює припущення та визначає недоліки в екологічній стійкості планів ЄЗК за допомогою методу критичного аналізу дискурсу. Цей метод являє собою застосування критичного мислення до політичного дискурсу сталого розвитку і має міждисциплінарний підхід.

Теоретична основа аналізу розглядає концептуальні визначення в галузі стійкості та включає концепцію сталого розвитку, а також концепцію циркулярної економіки, враховуючи їх актуальність, а також державне планування для сталого розвитку в ЄС, інші офіційні національні та міжнародні плани.

Що стосується кількісного визначення стійкості, концепції вуглецевої нейтральності та кліматичної нейтральності, то, з одного боку, вуглецевий нейтралітет досягається, коли антропогенні викиди вуглецю балануються глобально антропогенним викидом вуглецю протягом певного періоду, наприклад, нульовий чистий викид вуглецю або парникових газів. З іншого боку, кліматична нейтральність – це стан, у якому людська діяльність не призводить до сумарного впливу на кліматичну систему, включаючи параметри, окрім викидів CO₂.

Концепція вуглецевої нейтральності вважається спрощеною, невизначеною, що дуже залежить від часу та контексту, а також неправильне

уявлення про баланс CO₂ в атмосфері, оскільки воно не враховує повільність процесу фотосинтезу. Крім того, у літературі про кліматичну нейтральність, як правило, звужуються межі кліматичної нейтральності до вуглецевої нейтральності.

При аналізі Європейського зеленого курсу застосовується метод критичного аналізу дискурсу на ЄЗК, вивчаючи припущення в планах через порівняння з літературою в галузі екологічної стійкості. Мається на увазі використання рекурсивного характеру критичних досліджень теоретичної основи ЄЗК, як показано на рис. 1.2.

Рис. 1.2. Рекурсивний характер критичних досліджень щодо аналізу ЄЗК

Джерело: розроблено автором за [2].

Виходячи з рис. 1.2., ми бачимо, що відповідні концепції стійкості, тобто концепції циркулярної економіки та сталого розвитку, реалізуються в різних процедурах та інструментах ЄС; вони інтегровані в ЄЗК. Цей аналіз вибирає інформацію з ЄЗК та інтерпретує її в низку припущень, які перевіряються на основі теорії сталого розвитку. Результати, обговорення та висновки аналізу сприяють розвитку науки про стійкість, замикаючи цикл.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ

2.1. Огляд політик Європейського Союзу в рамках Європейського зеленого курсу

Європейський зелений курс, який Європейський Парламент підтримав у своєю резолюцією у січні 2020 року, є невід'ємною частиною стратегії Європейського Союзу щодо виконання Цілей сталого розвитку на період до 2030 року. Документ охоплює всі сектори економіки та визначає політику ЄС на найближчі роки стосовно зміни клімату, промислової та аграрної політики, біорізноманіття, енергетики, торгівлі тощо. Протягом 2020 року Єврокомісія оприлюднила низку стратегічних документів у рамках ЄЗК. Зокрема, це нова аграрна стратегія «Від ферми до виделки», Стратегія біорізноманіття, План дій щодо впровадження циркулярної економіки, Кліматичний пакт.

Серед складових стратегії Європейського зеленого курсу чітко виділений принцип економіки замкненого циклу – промислова стратегія для циркулярної економіки. Основним завданням у сфері промислової стратегії та циркулярної економіки є прискорення переходу промисловості на сталу модель інклюзивного зростання, а саме: декарбонізація енерго-інтенсивних галузей промисловості, забезпечення достовірної інформації про «зелені» товари для уникнення так званого «грінвошингу» (зловживання «зеленим» маркуванням), реформа законодавства з питань відходів (включаючи батарейки), розвиток цифрового сектору (у т.ч. зменшення його впливу на клімат). На виконання Європейського зеленого курсу у березні 2020 року вже були прийняті Нова промислова стратегія, План дій з циркулярної економіки та Стратегія формування цифрового майбутнього Європи.

Особливої актуальності в найближчій перспективі набуває запровадження економіки замкненого циклу (циркулярної економіки), яка оснований на

відновленні та раціональному споживанні ресурсів та характеризується створенням нових альтернативних економічних підходів, завданням яких є мінімізація негативного людського впливу на довкілля. Серед основних принципів економіки замкненого циклу виділяють відновлення природних ресурсів, переробка вторинної сировини, перехід від викопного палива до використання відновлюваних джерел енергії.

14 жовтня 2020 року Європейська Комісія оприлюднила свої пропозиції щодо Восьмої програми дій. У пропозиціях зазначається, що Восьма програма дій повинна підтримувати екологічні та кліматичні цілі Європейського зеленого курсу. Програма встановила тематичні пріоритетні цілі у таких сферах: кліматична нейтральність, адаптація щодо зміни клімату, охорона і відновлення біорізноманіття, циркулярна економіка, амбіція нульового забруднення, зменшення тиску на довкілля від виробництва і споживання.

Відсоткове співвідношення викидів парникових газів у відповідності до рівня 1990 року в країнах Європейського Союзу показано на рис. 2.1.

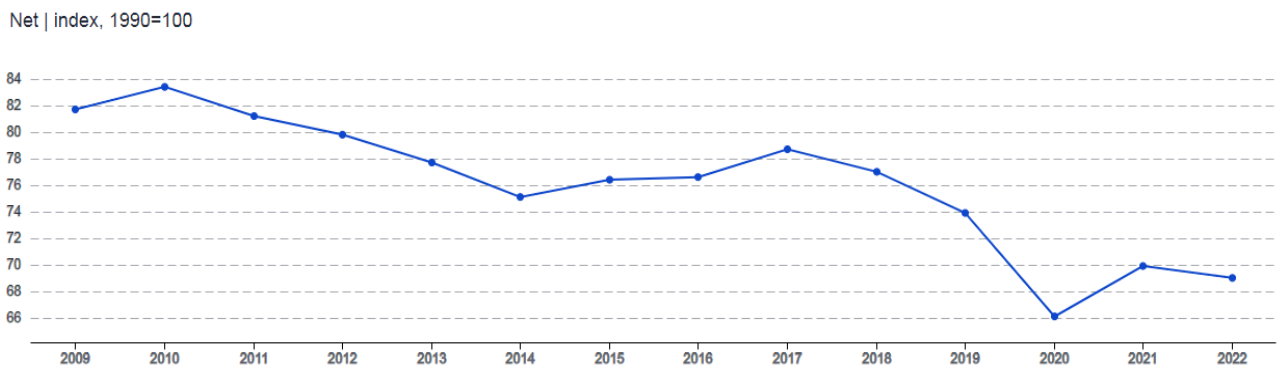

Рис. 2.1. Викиди парникових газів в країнах Європейського Союзу за період 2009-2022 рр., %

Джерело: розроблено автором за [11].

Таким чином, нині країни ЄС на шляху до кліматичної нейтральності. Зелений перехід може посилити конкурентоспроможність. Поступова відмова від викопного палива прискорила нову промислову революцію, спрямовану на припинення епохи викопного палива загалом. В економіці країн ЄС

розробляється та впроваджується широкий спектр нових net-zero технологій, зокрема, у транспорті, будівництві, виробництві та енергетиці.

Частка альтернативних джерел енергії в країнах Європейського Союзу за період 2010-2023 рр. представлена на рис. 2.2.

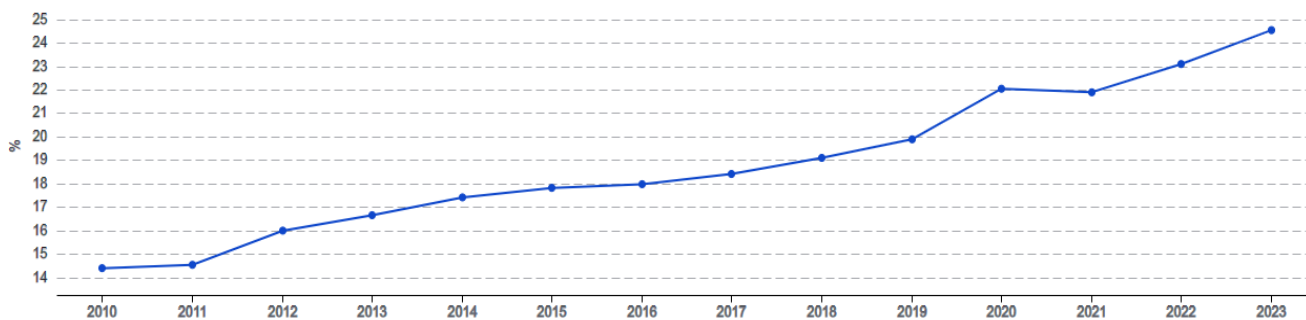

Рис. 2.2. Частка альтернативних джерел енергії в країнах Європейського Союзу за період 2010-2023 рр, % валового кінцевого енергоспоживання

Джерело: розроблено автором за [11].

Щодо фінансових інструментів досягнення цілей Європейського зеленого курсу, то у грудні 2021 року було офіційно ухвалено угоду про реформу спільної аграрної політики (CAP). Нові правила відкривають шлях, спрямований на забезпечення стабільного майбутнього для європейських фермерів, надання більшої гнучкості для країн ЄС, щоб адаптувати заходи до своїх місцевих умов. Сільське господарство та сільські райони мають вирішальне значення для Європейського зеленого курсу, а нова CAP стане ключовим інструментом для досягнення цілей стратегії «від ферми до виделки» та біорізноманіття. Загальний обсяг фінансування в рамках CAP на 2021-2027 роки (млн євро) показано на рис. 2.3.

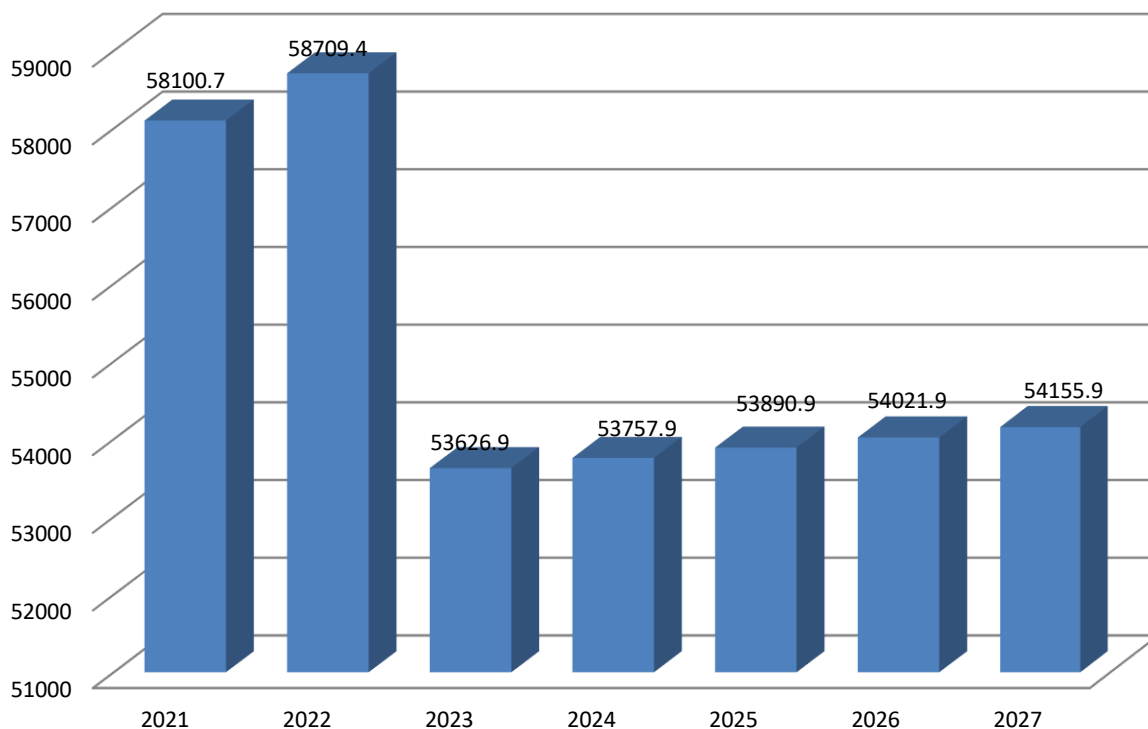

Рис. 2.3. Загальний обсяг фінансування в рамках CAP на 2021-2027 роки, млн євро

Джерело: розроблено автором за: [11].

Стратегію фінансування переходу до сталої економіки було опубліковано в липні 2021 року. Фінансова індустрія має бути більш стійкою до зміни клімату та погіршення навколишнього середовища, щоб відповідати цілям Європейського зеленого курсу щодо використання води, економіки замкнутого циклу, запобігання забрудненню та біорізноманіттю. Однак зміна клімату та втрата біорізноманіття створюють системні ризики, які не завжди помітні. У майбутньому Комісія має намір переглянути банківську систему, щоб оцінити здатність існуючих заходів подолати ризики фінансової стабільності, пов'язані зі зміною клімату, і створити Дослідницький форум сталого фінансування для посилення співпраці між академічними колами та промисловістю. Крім того, 23 мільйони малих і середніх підприємств у ЄС потребують легшого доступу до індивідуальних інструкцій із сталого розвитку. Таким чином, більша прозорість

і узгодженість у маркуванні фінансових інструментів може допомогти майбутнім стабільним фінансовим ринкам.

2.2. Аналіз впровадження Європейського зеленого курсу в країнах-членах ЄС

Здатність кожної європейської країни втілити плани та цілі Європи в реальні національні закони та політику матиме вирішальне значення для досягнення амбітних кліматичних цілей континенту.

Ряд країн-членів ЄС уже вжили заходів для реалізації стратегій Європейського зеленого курсу. Зокрема, Данія зобов'язалася досягти вуглецевої нейтральності до 2050 р., а Нідерланди зобов'язалися скоротити викиди вуглецю на 49% до 2030 р. порівняно з рівнем 1990 р. [41]. Процесу декарбонізації сприяє зміна способу виробництва, зменшення споживання первинної сировини за рахунок переробки. Так, у металургії використання металобрухту як основної сировини для виробництва сталі може зменшити викиди вуглецю в 6 разів. Металургійні компанії поглинають підприємства, які займаються заготівлею та переробкою металовідходів; багато країн вводять обмеження на його експорт, і EUROFER пропонує припинити експорт брухту до країн, які не застосовують політики відповідно до екологічних та соціальних стандартів ЄС [31].

Крім того, відомі компанії вже почали впроваджувати стратегії Європейського зеленого курсу. Наприклад, автомобільна компанія Volkswagen взяла на себе зобов'язання стати повністю вуглецево-нейтральною до 2050 року, компанія Samsung планує обмежити використання пластмас у своїй продукції [31].

Аналізуючи впровадження Європейського зеленого курсу в окремих країнах-членах ЄС, слід зазначити, що такі країни, як Фінляндія, Австрія та Швеція, заявляють про досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року.

Проте Польща може досягти кліматичної нейтральності до 2056 року, що може завадити спільному прагненню Європейського Союзу досягнення цієї мети. Серед перешкод на шляху реалізації Європейського зеленого курсу в Польщі слід виділити: високу вартість трансформації енергії, інфляцію, низьку частку відновлюваних джерел енергії у валовому кінцевому споживанні енергії та російсько-українську війну.

Серед проблем, які необхідно вирішити, є відносно незначна частка відновлюваних джерел енергії в економіці Польщі. Хоча з моменту вступу Польщі до Європейського Союзу в 2004 році спостерігається постійне зростання частки відновлюваних джерел енергії в економіці. Проте, однією з найважливіших цілей кліматичної політики ЄС і ЄЗК є енергетичний перехід (рис. 2.4).

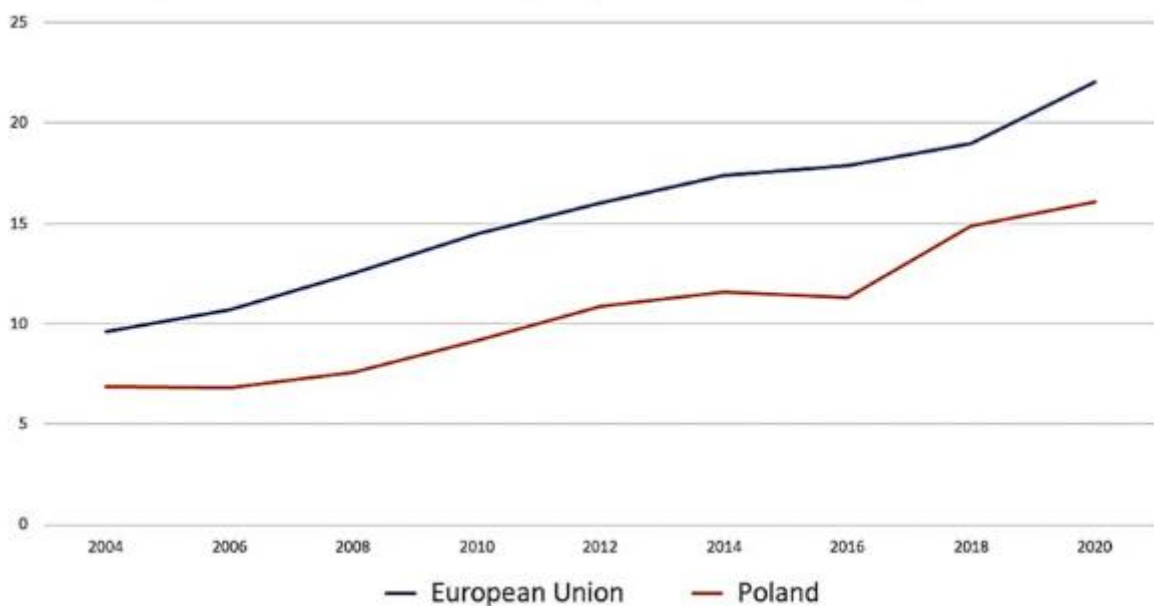

Рис. 2.4. Частка відновлюваних джерел енергії у валовому кінцевому споживанні енергії в Польщі, %

Джерело: розроблено автором за [36].

Ще одним викликом для запровадження Європейської зеленої угоди в Польщі є російсько-українська війна. Через санкції Євросоюзу щодо росії зростають ціни на нафту і газ. Висока ціна на нафту прискорить електрифікацію

транспорту, а висока ціна газу як перехідного палива завадить енергетичному переходу. Серед пріоритетів енергетичної безпеки Польщі – пошук альтернативи газу. Беручи до уваги глобальну кліматичну ситуацію та поступове виснаження природних ресурсів, необхідно, щоб Польща якнайшвидше стала незалежною від викопного палива [36].

Іншим прикладом є острів Сардинія в Італії, де у липні 2024 року місцевий уряд призупинив будівництво сотень нових вітрових турбін, стверджуючи, що це знищить прекрасний ландшафт острова. Ці рішення були прийняті після зростаючих протестів великих груп активістів, які виступали проти розвитку відновлюваної енергетики, виступаючи замість цього за використання природного газу для виробництва електроенергії. Згідно зі своїми новими планами, Сардинія натомість робить ставку на розвиток інфраструктури природного газу, водночас відкладаючи закриття своїх вугільних електростанцій, які зараз виробляють понад 60 відсотків електроенергії, необхідної острову з населенням 1,6 мільйона людей. Це створює проблеми для реалізації ЄЗК як амбітного кліматичного плану для всього європейського континенту [29].

Такі країни, як Франція, Німеччина та Іспанія, також стикаються з протидією проектам використання вітрових турбін та сонячних батарей протягом останніх кількох років, що викликає сумніви щодо досяжності зеленої стратегії ЄС.

Проте, позитивні зміни спостерігаються в інших складових ЄЗК. Зокрема, Європейська комісія представила концепцію «від ферми до виделки», яка є основою ЄЗК. Вона передбачає збереження та відновлення екосистеми; надання можливості фермерам виробляти органічні продукти харчування та гарантію фермерським сім'ям гідних умов життя.

Щодо розвитку європейського органічного ринку, то у 2022 році найбільші частки його становили в Німеччині, Франції, Швейцарії, Італії та Великобританії. На інших ринках ЄС спостерігалось зменшення обсягу продажів органічної продукції більше ніж на 2% [42] (рис. 2.5.).

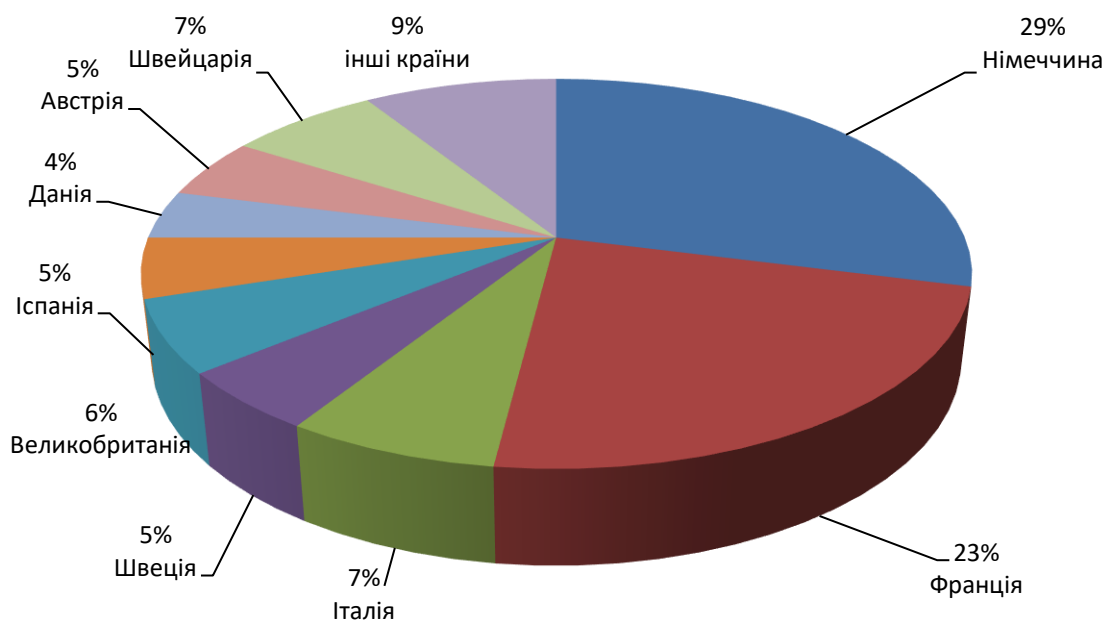

Рис. 2.5. Структура ринку органічних продуктів в країнах Європи у 2022 році, %

Джерело: складено автором на основі [42]

До факторів, що впливають на споживчий попит на органічні продукти, належать турбота про здоров'я, етичні міркування та екологічні проблеми. Однак конкуренція з боку таких продуктів, як продукти рослинного походження та продукти без ГМО, ускладнює диференціацію органічних продуктів на ринку.

Серед основних проблем нестабільності розвитку ринку органічної продукції в країнах Європи слід виділити:

- зростання цін на продовольство через інфляцію;
- вплив геополітичних факторів, що порушують ланцюги постачання, зокрема, вплив військових дій в Україні на європейську економіку;
- надлишок пропозиції органічної продукції внаслідок збільшення попиту під час пандемії COVID-19 [17].

Загалом, на розвиток органічного виробництва негативно вплинули глобальні геополітичні конфлікти та макроекономічна нестабільність. Пропри

зростання доходів населення спостерігалось й зростання цін на органічні продукти харчування. У деяких країнах, зокрема, Німеччині та Франції, відбулося зниження обсягу продажів органічної продукції. Через зростання цін на продукти харчування споживачі стали більш чутливими до цін, попит на продукти преміум-класу, включно з органічними продуктами харчування, значно зменшився в Європі. Коливання курсів основних міжнародних валют також негативно вплинуло на обсяг світового ринку органічної продукції, який у 2022 році знизився у доларовому еквіваленті на 3% в порівнянні з попереднім роком.

Таким чином, виділяють чотири сфери ризику, які можуть негативно вплинути на досягнення кліматичних цілей ЄС: геоекономічна нестабільність, технологічний прогрес, загострення нерівності та довіра до політики.

2.3. Кліматичне партнерство Європейського Союзу

Впродовж наступних років ЄС має можливість зміцнити свою роль кліматичного лідера та глобального конкурента. Для цього країнам-членам ЄС необхідно реформувати свою стратегію кліматичної дипломатії, щоб реагувати на зміну геополітичного ландшафту та погіршення кліматичної кризи. ЄС стикається з посиленням конкуренції з боку Китаю та США в сфері чистих технологій, зміною інтересів економіки та безпеки, а також зростанням геополітичної напруженості, що може загрожувати його конкурентним позиціям. Це відбувається в той час, коли наслідки кліматичної кризи стають все більш очевидними не лише в Європі, а у всьому світі.

Враховуючи конкуруючі пріоритети зовнішньої політики, внутрішні виклики, а також ескалацію кліматичних впливів, для країн ЄС вкрай важливо здійснювати заходи щодо боротьби як всередині євроінтеграційного утворення, так і на міжнародній арені. Кліматичні міркування мають бути інтегровані в усі сфери зовнішньої політики ЄС і розглядатися як наскрізне питання зовнішнього

порядку денного. Окрім того, країни ЄС повинні ефективно координувати зусилля, щоб підтримати партнерів у перехідному періоді.

Основні реформи щодо включення кліматичних питань в зовнішню політику ЄС включають:

- формування кліматичної зовнішньополітичної стратегії;
- ефективне управління;
- налагоджену координацію та співпрацю між країнами;
- фінансові ресурси [46].

Нині Європейський Союз стикається зі нестабільністю, яка характеризується збоями в ланцюгах постачань та проблемами енергетичної та економічної безпеки. Це зумовило необхідність перегляду геополітичної стратегії ЄС і нового інноваційного підходу до кліматичної дипломатії ЄС, зосередженої на партнерствах між державами з різних регіонів світу.

За останні кілька років ЄС започаткував кліматичне партнерство. Ініціатива «Global Gateway», яка переважно розглядається як відповідь ЄС на ініціативу Китаю «Один пояс, один шлях», є геополітичним інструментом для підтримки розвитку інфраструктури в країнах, що розвиваються, з акцентом на «зеленому» та цифровому переході. Європейська ініціатива «Global Gateway» є доповненням до двосторонніх ініціатив, таких як «Зелені партнерства», «Зелені альянси», «Стратегічні партнерства з критичної сировини», а також багатосторонніх програм, таких як «Справедливі перехідні партнерства». Основна мета реалізації даної ініціативи – зміцнення зусиль ЄС у сфері кліматичної дипломатії. На додаток до цих партнерств під керівництвом ЄС, країни-члени ЄС також мають широкий спектр двосторонніх партнерств у сфері клімату та розвитку з третіми країнами [46].

Однак ініціатива ЄС «Global Gateway» стикається зі значними труднощами у формулюванні узгодженого бачення як у власних установах, так і в координації з державами-членами. Брак чіткості ініціативи також очевидний у дипломатичній взаємодії з країнами-партнерами через її делегації та внутрішні неузгодженості між різними генеральними директоратами, що

призводить до фрагментарного спілкування та визначення пріоритетів. Вирішення цих інституційних та координаційних проблем має вирішальне значення для ЄС, щоб реалізувати свої амбіції щодо «Global Gateway» та кліматичних партнерств ЄС у цілому.

З метою ефективного досягнення цілей кліматичного партнерства, ЄС реалізовує наступні заходи:

- порівнює пріоритети ЄС і держав-членів для поглибленої співпраці: пріоритети держав-членів і ЄС повинні стратегічно узгоджуватися, щоб використовувати потенціал Team Europe;

- забезпечує більшу ясність у комунікації щодо партнерства шляхом створення повідомлень, які передають зацікавленим сторонам цілі, переваги та завдання кліматичних партнерств ЄС;

- формує спільне довгострокове стратегічне бачення за участю як ЄС, так і інших держав, що є сприяє довірі між ними, демонструючи довговічність партнерства;

- встановлює ясність щодо обов'язків і збільшення ресурсів, оскільки інституції ЄС потребують різноманітного досвіду та достатніх ресурсів для ефективної реалізації;

- забезпечує політичну підтримку на найвищому рівні, що має вирішальне значення для формування достатніх ресурсів, ефективної координації та впровадження [23].

Основні напрями кліматичного партнерства ЄС показано на рис. 2.6.

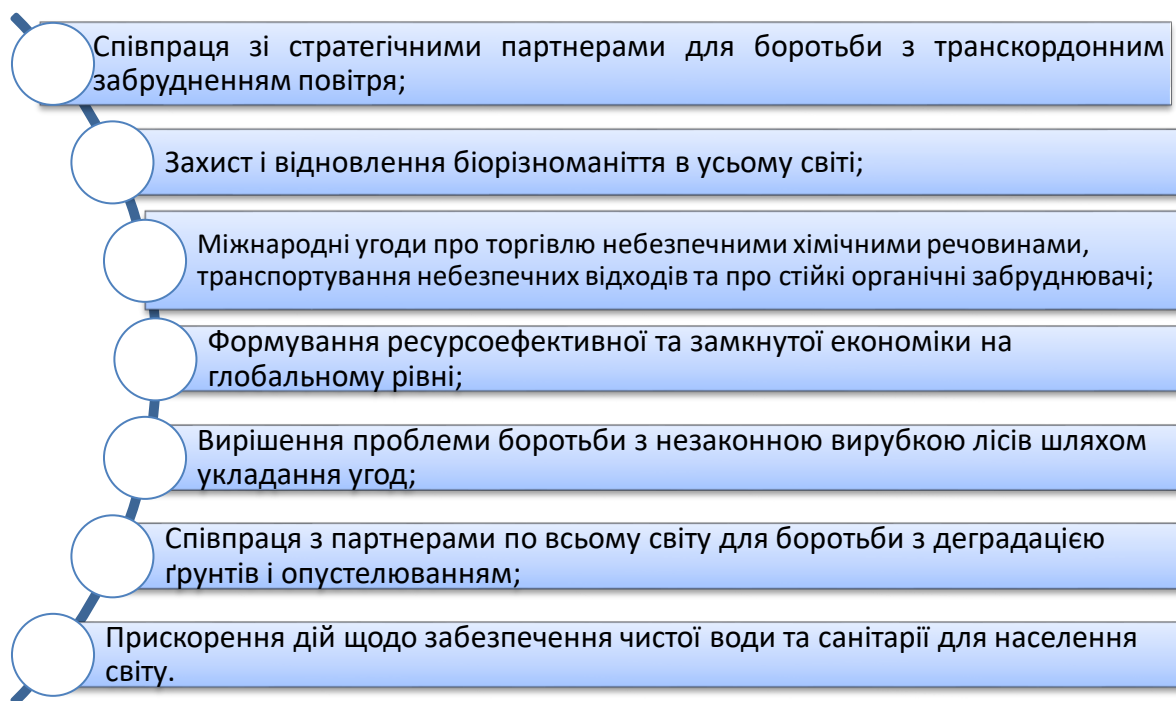

Рис. 2.6. Основні напрями кліматичного партнерства ЄС

Джерело: складено автором на основі [42]

Таким чином, посилення кліматичного партнерства ЄС з іншим країнами потребує відповідального управління, необхідних фінансових ресурсів і можливостей, а також ефективної інституційної структури. Зміцнення зовнішнього виміру ЄЗК та підтримка кліматичної дипломатії є ключовими аспектами в найближчій перспективі.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ

3.1. Виклики та можливості впровадження Європейського зеленого курсу в Україні

Зелений перехід є і залишатиметься одним з ключових рушіїв основних економічних перетворень у світі. Враховуючи євроінтеграційні прагнення України, можна стверджувати, що країні зрештою доведеться запровадити основне регулювання та директиви ЄС, що стосуються сталих фінансів та зеленого відновлення, важливими з яких є політики в межах Європейського зеленого курсу. Водночас багатосторонні рамки та угоди, зокрема Паризька угода та Цілі сталого розвитку ООН, уже стимулюють зміни в політиці та способах ведення бізнесу, пов'язаних із пом'якшенням зміни клімату та адаптацією до неї, екологічною стійкістю, соціальною відповідальністю, сталими фінансами, зеленими технологіями, циркулярною економікою, сталим розвитком, принципами ESG.

У 2020 році в Україні розпочалися внутрішні дискусії з бізнес-колами щодо ЄЗК, який створює як виклики, так і можливості для українського та європейського бізнесу. З огляду на широке коло напрямів, охоплених курсом, він матиме суттєвий вплив на торгівлю та економічну співпрацю з ЄС.

Варто відзначити майбутній Механізм коригування вуглецю на кордоні (СВАМ), щодо якого у ЄС зараз тривають консультації. Уряд України пропонує стороні ЄС розглядати Україну разом з ЄС при впровадженні цього механізму, адже Україна вже взяла зобов'язання імплементувати відповідне законодавство ЄС. У випадку застосування ЄС індивідуального підходу до України з урахуванням національної специфіки, СВАМ може створити певні конкурентні переваги для українських експортерів у порівнянні з іншими третіми країнами.

Однак, якщо ЄС не піде нам назустріч у цьому питанні, СВММ може стати додатковим бар'єром для торгівлі [1].

План дій щодо циркулярної економіки, що передбачає перетворення стійкої продукції на норму в ЄС, з часом призведе до зниження попиту на промислову продукцію через продовження терміну використання товарів. З огляду на це та заохочення використання вторинної сировини, можна прогнозувати пропорційне зниження попиту на сировину.

Ініціативи у сільськогосподарській сфері та перехід до стійкої харчової системи ЄС підвищить вимоги до харчової продукції, що може стати додатковим торговельним бар'єром та негативно вплинути на український експорт. З іншого боку, популяризація органічної продукції у ЄС створить і нові можливості на ринку для виробників.

У контексті підтримки європейських малих та середніх підприємств (МСП) провідні бізнес-асоціації ЄС виходять з того, що Європейська Комісія повинна надати підтримку МСП в «зеленому переході», забезпечити гнучке регуляторне середовище для розвитку МСП, регулярні консультації між Європейською Комісією та відповідними бізнес асоціаціями, забезпечити МСП необхідною ліквідністю для ведення бізнесу та стимулювання зайнятості.

Енергетичний перехід – одна з найбільших проблем, з якою зіштовхується малий бізнес. На думку бізнес-асоціацій, підприємці повинні отримувати рішучу підтримку в цьому переході. Європейська Комісія також повинна уважно вивчити сукупний вплив нових (інвестиційних) зобов'язань для МСП, які походять з ЄЗК. Бізнес-асоціації та їх члени повністю підтримують зелені амбіції Європейської Комісії, але звертаються з проханням враховувати фінансово-економічну ситуацію багатьох МСП при розробці нових «зелених» політичних заходів, що на них впливатимуть.

Реалізація Зеленого курсу в Україні має позитивним чином вплинути на енергетичний баланс та забезпечити розвиток сектору, зокрема зважаючи на необхідність:

- створення повноцінного конкурентного середовища на енергетичному ринку України;

- зміни теплової генерації відновлюваними джерелами енергії та здійснення повноцінної трансформації вугільних регіонів, що означає поступове закриття нерентабельних підприємств з паралельним створенням у цих регіонах альтернативних робочих місць;

- забезпечення споживачів пропорційними тарифами;

- вибудовування пропорційної тарифної політики у сфері використання відновлюваних джерел енергії задля забезпечення зростання частки відновлюваної енергетики та збереження сприятливого інвестиційного клімату у цій сфері;

- збереження високої частки атомної генерації, враховуючи при цьому необхідність забезпечення дотримання граничних термінів експлуатації, безпеки і попередження техногенних ризиків.

Європейська Комісія відзначає особливу роль досліджень та інновацій у досягненні цілей ЄЗК. За програмою «Горизонт Європа» в 2021-2027 рр. очікуваний бюджет досліджень та інновацій може скласти понад 30 млрд євро. Це створює багаторічний стабільний попит на інновації у цьому напрямку. Перелік тематик, що входять до «Зеленої Угоди» дуже широкий і пов'язаний з докорінною трансформацією економіки, транспорту, енергетики, будівництва, сільського господарства та інших секторів.

Наслідки прискорених змін клімату спонукають з поміж наявних проблем виокремити, насамперед, сільськогосподарську сферу. Відповідно, положення щодо досягнення еко-цілей ЄЗК закріплені у рамках реформи Спільної сільськогосподарської політики ЄС та стратегії ЄС про біорізноманіття.

Насамперед, передбачається зниження використання пестицидів (на 25% - до 2030 року), добрив та антибіотиків (на 25% - до 2030 року) у сільському господарстві, а також введення заборони на імпорт харчової продукції з ринків, де держави не дотримуються законодавства ЄС з охорони довкілля.

Акцентування уваги сільськогосподарської політики ЄС на харчовій безпеці та зниженні впливу сільського господарства на навколишнє середовище різко вплине на посилення вимог держав-членів ЄС до українських експортерів харчової продукції. У зв'язку з цим нагальною потребою є приведення аграрного сектору у відповідність до вимог ЄС. Вже сьогодні слід розпочати переорієнтацію на екологічно-чисте агропродовольче виробництво та розвиток сталого землеробства.

Ключову роль у реалізації амбіційних цілей Європейської зеленої угоди відіграє «озеленення» транспортної сфери. Стратегія ЄС щодо стійкої та інтелектуальної мобільності буде спрямована на реалізацію цілей ЄЗК, а також пріоритетів ЄС у сфері індустріальної співпраці та біорозмаїття. Так, викиди у транспортному секторі повинні бути скорочені на 90% до 2050 року. Очікується максимальний перехід на транспортні засоби з нульовим показником викидів, а також які поєднуюватимуть у своєму функціонуванні електроенергію та водень.

Ключові пріоритети Стратегії повністю відповідають цілям та завданням України у співпраці з ЄС. Необхідна переорієнтація на швидкісний залізничний транспорт, мультимодальні перевезення, цифровізація транспортної сфери, зміщення навантаження з автомобільних вантажних перевезень на залізничний та водний транспорт. Також Стратегія передбачає завершення Транс'європейської транспортної мережі (TEN-T), яке однозначно можливо лише із включенням до неї українських внутрішніх водних шляхів.

Ще одним пріоритетом для України у рамках ЄЗК є контроль за забрудненням Чорного моря для збереження його біорозмаїття та підтримки і відновлення функцій екосистеми. Критичним для України є зниження рівня забруднення пластиком Чорного моря (83% морського сміття, знайденого в Чорному морі, складає пластик). Важливо працювати над розширенням програм моніторингу сміття, включаючи мікропластик, який становить найсерйознішу загрозу для фауни і флори Чорного моря.

Запровадження Європейського зеленого курсу для України має широкі перспективи для ефективного функціонування багатьох галузей економіки, зокрема енергетики, транспорту, енергоефективності, ресурсозберігаючого будівництва та реконструкції будівель, енергоефективності теплопостачання. Залучення України до імплементації Європейського зеленого курсу може бути здійснено через оновлення додатків до Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Однак для України важливо мати доступ до надійного та довгострокового кліматичного фінансування, особливо в рамках Зеленого кліматичного фонду, оскільки запровадження ЄЗК передбачає введення обмежень у міжнародній торгівлі, таких як механізм вуглецевого регулювання імпорту, що може знизити конкурентоспроможність українських товарів на ринку ЄС [49].

Ринок ЄС є важливим для українського експорту товарів, а тому запобігання створенню нових торговельних бар'єрів для українських товарів має стати пріоритетом взаємодії України з ЄС. Застосування потенційних торговельних бар'єрів має відповідати як правилам СОТ, так і Угоді про асоціацію. При оновленні Угоди про асоціацію доцільно наполягати на відтермінуванні або наданні перехідного періоду для запровадження механізму вуглецевого коригування для імпорту та інших торгових бар'єрів. Це створить можливість адаптувати національне законодавство до європейських стандартів та запровадити економічно справедливий механізм розподілу витрат у системі торгівлі квотами на викиди, реалізувати заходи, визначені Указом Президента України «Про деякі заходи щодо охорони і відтворення лісів» тощо [48; 6].

Що стосується впровадження відновлюваної енергетики (ВДЕ), то в Україні спостерігається її активний розвиток, який є ключовою складовою енергетичної трансформації. Проте все ще існує значна різниця в частці ВДЕ у структурі виробництва електроенергії. У 2019 році виробництво з ВДЕ в Україні та ЄС становило 3,6% та 23,8% без ГЕС та ГЕС, а з урахуванням ГЕС – 8,7% та 34,6%. Згідно з найбільш оптимістичним сценарієм Стратегії низьковуглецевого розвитку України до 2050 року, викиди парникових газів у

2050 році становитимуть 31% від рівня 1990 року (приблизно на сьогоднішньому рівні), а ЄС має намір достроково стати повністю кліматично нейтральним. Підвищення енергоефективності є спільним викликом для України та ЄС, оскільки споживання енергоресурсів у житлових та нежитлових будівлях в Україні становить приблизно 40% усіх споживаних енергоресурсів [4, с. 25].

За даними дослідження U-LEAD, 80% будівель в Україні потребують термомодернізації, більше 50% тепла витрачається через нераціональне споживання, а споживання можна скоротити на 25%. Найбільш ефективними заходами термомодернізації багатоквартирних будинків в Україні є: встановлення окремого теплового пункту (до 30% економії тепла); балансування, теплоізоляція труб (до 10% економія на опаленні); утеплення стін, даху, підвалу та горища (від 15% до 30% економія на опаленні); встановлення енергозберігаючих вікон (від 5% до 10% економія на опаленні) [19].

Таким чином, метою Європейського зеленого курсу є забезпечення сталого зеленого переходу Європи до кліматично нейтрального континенту до 2050 року. Український уряд висловив намір приєднатися до ЄЗК, проте необхідно враховувати можливі наслідки та загрози для країни. Загалом, впровадження ЄЗК має великий потенціал для розвитку багатьох секторів економіки України.

3.2. SWOT-аналіз розвитку українського бізнесу в контексті реалізації Європейського зеленого курсу

Сучасне підприємство – це відкрита система, на яку впливають як внутрішні, так і зовнішні фактори середовища. В управлінському мисленні ідея важливості зовнішнього середовища і необхідності враховувати зовнішні сили організації з'явилася в кінці 1950-х років. Це стало одним із найважливіших внесків системного підходу в науку про менеджмент, оскільки

підкреслювалося, що керівнику необхідно розглядати свою організацію як єдине ціле, що складається з взаємозалежних частин, пов'язаних із зовнішнім світом.

Ситуаційний підхід дозволив розширити теорію систем, розробивши концепцію, згідно з якою найбільш прийнятний метод у даній ситуації визначається конкретними внутрішніми та зовнішніми факторами, які характеризують організацію та впливають на неї відповідним чином. Саме такий підхід до вивчення ситуації компанії базується на використанні SWOT-аналізу як методу стратегічного дослідження зовнішнього та внутрішнього середовища компанії з метою оцінки її реального стану та стратегії подальшого розвитку.

У сучасному менеджменті SWOT-аналіз є незамінним дослідницьким інструментом, обов'язковим підготовчим етапом при складанні стратегічних планів будь-якого рівня. Основним методом стратегічного дослідження є SWOT-аналіз (S – strengths – сильні сторони; W – weaknesses – слабкі сторони; O – options – можливості; T – treatment – загрози).

а) сильні сторони – позитивні риси суб'єкта, предмета підприємницької діяльності (кваліфікація, досвід, традиції, вигідні партнери, ефективна технологія, інвестор, «ноу-хау», винахід, патент, ліцензія тощо), які можуть створити перспективні умови. за успіх;

б) слабкі сторони – характеристики, які за певних умов можуть ускладнити господарську діяльність, загрожувати успіху та підвищити ризик. Серед них низька кваліфікація, нестабільність, відсутність досвіду, традицій, дисципліни, технологій, недостатня технічна оснащеність, брак фінансів, капіталу, некритична оцінка реальних можливостей, невирішеність правових питань. Зазвичай їх важко ідентифікувати без сторонньої допомоги;

в) можливості – особливості цього бізнесу, які можуть забезпечити гарантований успіх;

г) загрозові фактори – фактори, які за певних умов можуть зробити підприємницьку діяльність повністю неможливою. Наприклад, поширення

хвороб, ефективних ліків від яких немає, невирішені юридичні питання, ненадійні партнери, вихід на ринок сильного конкурента, орієнтація на товари тимчасового попиту тощо.

Методологія SWOT передбачає спочатку визначення сильних і слабких сторін, а також загроз і можливостей, а потім створення ланцюжків зв'язків між ними, які можуть бути використані при формуванні стратегії малого та середнього бізнесу в майбутньому. SWOT-аналіз розвитку українського бізнесу в контексті Європейського зеленого курсу подано в табл. 3.1.

Метою SWOT-аналізу є формулювання основних напрямків розвитку компанії шляхом систематизації наявної інформації про сильні та слабкі сторони компанії, а також потенційні можливості та загрози.

Завданням SWOT-аналізу є:

- 1) визначити сильні та слабкі сторони порівняно з конкурентами;
- 2) визначити можливості та загрози зовнішнього середовища;
- 3) пов'язувати сильні та слабкі сторони з можливостями та загрозами;
- 4) сформулювати основні напрями розвитку компанії.

Спочатку з урахуванням конкретної ситуації, в якій опинилася організація, складається перелік її слабких і сильних сторін, а також перелік загроз і можливостей. У 2020 році українська влада представила «Вектори економічного розвитку України до 2030 року». Однак, за оцінкою експертів-екологів, ця стратегія не враховувала економічну модель України в контексті інтеграції екологічних та кліматичних аспектів у всі сфери економіки, кліматичної нейтральності та циркулярної економіки.

Водночас соціологічне дослідження громадської думки, проведене ресурсно-аналітичним центром «Суспільство і довкілля» на початку 2023 року, показало, що реконструкція з екологічних міркувань не є одним із головних пріоритетів українців.

Таблиця 3.1

**SWOT-аналіз розвитку українського бізнесу в контексті
Європейського зеленого курсу**

Можливості		О	Сильні сторони		S
1	Зміни теплової генерації відновлюваними джерелами енергії та здійснення повноцінної трансформації вугільних регіонів, що означає поступове закриття нерентабельних підприємств з паралельним створенням у цих регіонах альтернативних робочих місць		1	Український уряд висловив намір приєднатися до ЄЗК, але перед цим слід визначити можливі наслідки та загрози для країни	
2	Забезпечення споживачів пропорційними тарифами		2	Впровадження ЄЗК має великий потенціал для розвитку багатьох секторів економіки, але для України важливий доступ до довгострокового фінансування у сфері клімату.	
3	Вибудовування пропорційної тарифної політики у сфері використання відновлюваних джерел енергії задля забезпечення зростання частки відновлюваної енергетики та збереження сприятливого інвестиційного клімату у цій сфері		3	Запровадження потенційних торговельних бар'єрів має відбуватися відповідно до правил СОТ та відповідно до Угоди про асоціацію.	
4	Збереження високої частки атомної генерації, враховуючи при цьому необхідність забезпечення дотримання граничних термінів експлуатації, безпеки і попередження техногенних ризиків.		4		
n			n		
Загрози		T	Слабкі сторони		W
1	Війна в Україні		1	Відсутність конкурентного середовища на енергетичному ринку України.	
2	Фрагментарність та суперечливість державної кліматичної політики України		2	Зміни теплової генерації відновлюваними джерелами енергії та здійснення повноцінної трансформації вугільних регіонів, що означає поступове закриття нерентабельних підприємств	
3	Значний технологічний розрив між європейською та українською енергетичними системами		3	Недостатня гнучкість і маневреність, нові технічні бар'єри, пов'язані з підвищенням вимог до екологічності товарів	

Джерело: складено автором самостійно

Опитування показало, що 95% українців вважають відновлення природи важливим у післявоєнній відбудові України. Водночас лише близько 26% готові платити за екологічність основних послуг, таких як доступ до якісної питної води, громадський транспорт і належне поводження з відходами. А близько 54% респондентів заявили, що не братимуть участі в державних програмах підвищення енергоефективності будівель, якщо це призведе до підвищення витрат на комунальні послуги.

13 серпня 2024 року Уряд затвердив Національний план дій з відновлюваної енергетики на період до 2030 року (НПД ВЕ 2030) та план заходів на його виконання. НПД ВЕ 2030 став важливим доповненням Енергетичної стратегії України до 2050 року та Національного плану з енергетики та клімату до 2030 року, визначаючи траєкторії розвитку ВДЕ за секторами.

Відповідно до НПД ВЕ 2030, частка відновлюваних джерел енергії у валовому кінцевому споживанні енергії у 2030 році становитиме 27%, а саме:

- в системах теплопостачання та холодопостачання – 33%;
- у виробництві електроенергії – 29%;
- у транспортному секторі – 17% [10].

Крім того, відповідно до Національного плану з енергетики та клімату і Національного плану дій з відновлюваної енергетики на період до 2030 року, очікуваний обсяг валового кінцевого споживання енергії в 2030 році становитиме 42 168 тис. т н.е. [10].

Планом заходів з виконання НПД ВЕ 2030 передбачається 38 активностей, індикатори реалізації та відповідальних. Найбільше уваги (33 заходи) приділено нормативно-правовому та організаційному забезпеченню розвитку ВДЕ. Це, зокрема, імплементація Директиви (ЄС) 2018/2001; організація та проведення аукціонів і конкурсів на нові маневрені потужності; законопроект щодо розвитку морської вітроенергетики; спрощення дозвільних процедур для об'єктів ВДЕ, визначення зон для розвитку відновлюваної енергетики тощо.

Для досягнення цих цілей Національний план дій з відновлюваної енергетики на період до 2030 передбачає заходи щодо створення сприятливих умов для забезпечення сталого розвитку електроенергетики, теплової енергії та енергії з відновлюваних джерел на транспорті, зокрема:

- покращення умов для стимулювання виробництва електричної енергії з альтернативних джерел енергії виробничими потужностями споживачів, у тому числі енергетичними кооперативами та домогосподарствами;
- запровадження гарантій походження енергії з відновлюваних джерел енергії;
- запровадження механізмів розвитку виробництва електроенергії з відновлюваних джерел енергії на ринкових засадах;
- розробка нормативно-правових актів для розвитку біоенергетики, усунення перешкод для розвитку геотермальної енергетики;
- збільшення використання біопалива на транспорті;
- впровадження конкуренції в системах тепlopостачання;
- централізований розвиток інфраструктури АЗС;
- розвиток інфраструктури електрoзарядних станцій;
- створення умов для будівництва заводів з виробництва обладнання для відновлювані джерела енергії, накопичувальні та балансувальні потужності тощо [12].

Розвиток сектору відновлюваної енергетики в Україні значною мірою визначатиме якість та динаміку української економіки, сталий соціально-економічний розвиток та національну безпеку.

Таким чином, в умовах військових дій на території України, коли забруднення навколишнього середовища та екологічна криза зростають, потрібні ефективні методи економічного розвитку для забезпечення стійкості, відновлення екосистеми та зменшення негативного впливу на навколишнє середовище.

3.3. Перспективи розвитку екологічно орієнтованого бізнесу в Україні

Сьогодні екологічно орієнтований бізнес в Україні пропонує широкий спектр товарів і послуг, серед яких натуральні продукти харчування, пристрої для очищення води і повітря, екологічно безпечні матеріали, меблі і побутова хімія, екологічний туризм, екологічне будівництво, надання консультаційної, інформаційної і іншої підтримки з різних екологічних питань. В перспективі розвиток зеленого бізнесу сприятиме покращенню економічного, соціального та екологічного стану в Україні, поліпшенню здоров'я населення та має стати одним з факторів посилення економічних зв'язків країни з Європейським Союзом.

Є. Желібо, Л. Гацька та Т. Мурована виділили наступні напрями розвитку екологічного підприємництва в Україні: екологізація системи управління підприємств та організацій; екологізація процесу виробництва; формування ланцюгів поставок і перехід до циркулярної економіки; управління поведінням з відходами; виробництво екологічних товарів чи послуг [7].

Серед проблем розвитку екологічно орієнтованого бізнесу слід виділити:

1. *Низький рівень зеленого мейнстрімінгу в рамкових політиках з відновлення.* Наявна різниця в розумінні того, яким має бути підхід «відбудувати краще, ніж було» до планування та реалізації відновлення як у широкому розумінні, так і щодо відновлення України під час та після війни. Така різниця є у баченні міжнародних партнерів України, її уряду, громадського сектору та експертного середовища тощо. Розбіжність у поглядах може ускладнити планування та реалізацію відновлення, отримання міжнародного фінансування для українського уряду та бізнесу. Українські стейкхолдери стикаються з недостатністю фінансових ресурсів та інструментів для відновлення в Україні, високими ставками за кредитами. Це посилюється слабким розумінням вимог міжнародних фінансових установ та агенцій з міжнародного розвитку до клієнтів щодо їхнього впливу на клімат і навколишнє середовище. Водночас МФО та агенції з міжнародного розвитку

мають ресурси для фінансування відновлення в Україні, які зазвичай надаються за низькими процентними ставками. Рівень розуміння цих вимог та готовності до них є недостатнім як з боку уряду, так і з боку бізнесу.

2. Дії щодо швидкого відновлення чи пріоритети з післявоєнної відбудови.

Хоча відновлення, яке б повністю узгоджувалось з Паризькою угодою та кращими європейськими/міжнародними стандартами, імовірно, буде неможливим до кінця війни, важливо враховувати ці аспекти вже зараз. Інфраструктура, яка відбудовується, як правило, буде використовуватись протягом десятиліть і може робити внесок у створення економіки, замкненої на викопному паливі, або такої, що негативно впливає на довкілля. Регуляторна та інституційна архітектура в Україні, яка могла б забезпечити екологічне та стійке відновлення, є слабкою. Чинне законодавство та нормативні акти, а також фінансові стимули недостатні для того, щоб забезпечити процес відновлення, який відповідатиме траєкторії, необхідної для досягнення нетто-нуля викидів парникових газів або запобігання зростанню рівня забруднення порівняно з довоєнним рівнем.

3. Український бізнес в режимі виживання, а не розвитку. Український бізнес, який переважно працює в режимі виживання, приділяє мало уваги зниженню свого екологічного та кліматичного впливу. Відсутність мотивації до впровадження стійких практик або інновацій у технологіях і процесах частково пояснюється відсутністю чітких урядових директив і сигналів від міжнародної спільноти.

Таким чином, можна очікувати зниження конкурентоспроможності суб'єктів українського бізнесу в майбутньому, відсутність готовності до більш суворого регуляторного середовища, яке буде наслідком європейської інтеграції України, і значні збитки для довкілля та здоров'я населення. З огляду на довгострокові наслідки, необхідним є стратегічний підхід до розвитку, що включає як нормативну базу, так і стимули для узгодження бізнес-діяльності з екологічними та кліматичними цілями.

Для успішного розвитку екологічно орієнтованого бізнесу в Україні необхідно підвищити мобілізацію фінансових ресурсів в даній сфері та впровадити іноземний досвід. Особливо є доцільним розгляд фінансової політики, що на сьогодні присутня в країнах-членах ЄС щодо підтримки еко-інновацій; впровадженню пенсійних фондів до сталого інвестування; зниження податкового навантаження або звільнення від оподаткування інвесторів, що вкладають в зелений бізнес; надання кредитів зеленому бізнесу на пільгових умовах та урядових гарантій [16].

Серед пріоритетних напрямів розвитку екологічно орієнтованого бізнесу в Україні слід виділити:

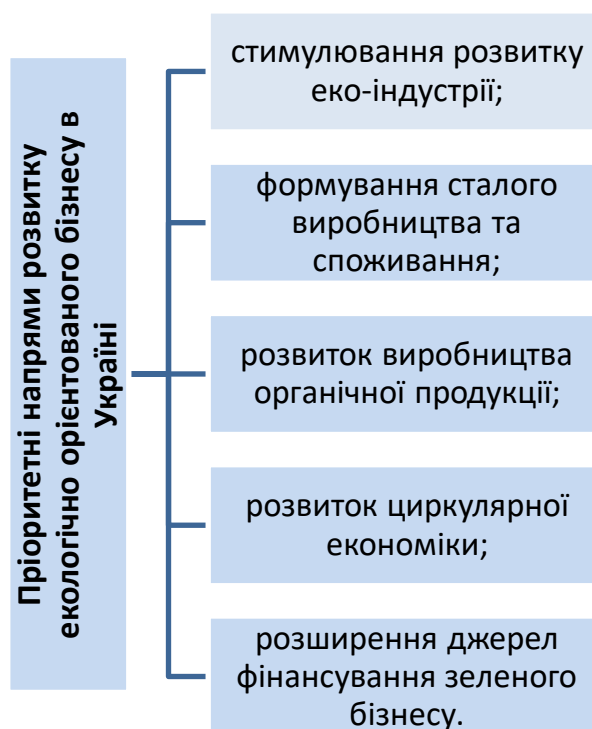

Рис. 3.1. Пріоритетні напрями розвитку екологічно орієнтованого бізнесу в Україні

Джерело: складено автором на основі [16]

Таким чином, розвиток екологічно-орієнтованого бізнесу в Україні в умовах реалізації цілей Європейського зеленого курсу, неможливий без обґрунтованої фінансової політики, інструментами якої мають бути: надання

субсидій, дотацій та пільг з боку держави на процеси, пов'язані із виробництвом органічної продукції; отримання цільових кредитів та грантів, які сприяють реалізації інноваційних проєктів в екологічній сфері; розробка і впровадження економічних та адміністративних механізмів з метою стимулювання до придбання екологічно чистої продукції.

ВИСНОВКИ

Дослідження особливостей впровадження Європейського зеленого курсу в країнах-членах ЄС та в Україні дозволяє зробити такі висновки:

Європейський зелений курс – це нова стратегія зростання, яка має на меті перетворити ЄС на справедливе та процвітаюче суспільство із сучасною, ресурсоефективною та конкурентоспроможною економікою, де у 2050 році не буде викидів парникових газів, а економічне зростання буде відокремлене від використання ресурсів.

Серед основних цілей Європейського зеленого курсу є: скорочення викидів парникових газів до 50–55% у 2030 році (з рівня 1990 р.); збільшення частки відновлюваної енергії до 32% загальної енергетичної потужності; покращення енергоефективності на 32,5%.

Формування відповідної системи управління в межах ЄС сприятиме ефективному та узгодженому виконанню кліматичних та енергетичних цілей на 2030 рік. За даною системою держави-члени ЄС повинні розробити національні довгострокові стратегії та забезпечити узгодженість між ними. Це дасть змогу забезпечити безпеку енергопостачання ЄС, зменшити залежність від імпорту енергії, створити нові робочі місця та зменшити забруднення повітря.

В рамках енергетичного союзу ЄС працює над інтеграцією енергетичних ринків Європи, забезпеченням енергетичної безпеки, підвищенням енергоефективності, декарбонізацією економіки. Низьковуглецеве зростання економік країн ЄС в рамках безпечного та сталого розвитку визначає три основні цілі: захист, збереження та відтворення природних ресурсів; формування ресурсоефективної, зеленої та конкурентоспроможної економіки з низьким вмістом вуглецю; зменшення рівня забруднення навколишнього середовища, що, в свою чергу, зменшить рівень захворюваності населення.

Основними складовими частинами Європейського зеленого курсу є: чиста, безпечна і доступна енергія; перехід до циркулярної економіки; енергоефективне будівництво та реконструкція; сталий та “розумний”

транспорт; збереження та відновлення біорізноманіття; «від ферми до виделки»: справедлива, здорова та екологічна система продовольства; нульове забруднення довкілля; посилення кліматичних амбіцій; інвестиційний план сталого розвитку Європи; закон про клімат; механізм справедливого переходу; європейський кліматичний пакт.

Методика аналізу Європейського зеленого курсу зосереджена на екологічному стовпі сталого розвитку. Аналіз оцінює припущення та визначає недоліки в екологічній стійкості планів ЄЗК за допомогою методу критичного аналізу дискурсу. Цей метод являє собою застосування критичного мислення до політичного дискурсу сталого розвитку і має міждисциплінарний підхід.

Дослідженням визначено, що нині країни ЄС знаходяться на шляху до кліматичної нейтральності. Зелений перехід може посилити конкурентоспроможність регіону. Поступова відмова від викопного палива прискорила нову промислову революцію, спрямовану на припинення епохи викопного палива загалом. В економіці країн ЄС розробляється та впроваджується широкий спектр нових net-zero технологій, зокрема, у транспорті, будівництві, виробництві та енергетиці.

Аналіз впровадження Європейського зеленого курсу в окремих країнах-членах ЄС показав, що такі країни, як Фінляндія, Австрія та Швеція, заявляють про досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року. Проте Польща може досягти кліматичної нейтральності до 2056 року, що завадить спільному прагненню Європейського Союзу до цієї мети. Серед перешкод на шляху реалізації ЄЗК в Польщі слід виділити: високу вартість трансформації енергії, інфляцію, низьку частку відновлюваних джерел енергії в економіці та російсько-українську війну.

Основні реформи щодо включення кліматичних питань в зовнішню політику ЄС включають: формування кліматичної зовнішньополітичної стратегії; ефективне управління; налагоджену координацію та співпрацю між країнами; фінансові ресурси.

В ході дослідження визначено основні напрями кліматичного партнерства ЄС, а саме: співпраця зі стратегічними партнерами для боротьби з транскордонним забрудненням повітря; захист і відновлення біорізноманіття в усьому світі; міжнародні угоди про торгівлю небезпечними хімічними речовинами, транспортування небезпечних відходів та про стійкі органічні забруднювачі; формування ресурсоефективної та замкнутої економіки на глобальному рівні; вирішення проблеми боротьби з незаконною вирубкою лісів шляхом укладання угод; співпраця з партнерами по всьому світу для боротьби з деградацією ґрунтів і опустелюванням; прискорення дій щодо забезпечення чистої води та санітарії для населення світу.

Запровадження ЄЗК для України має широкі перспективи для ефективного функціонування багатьох галузей економіки, зокрема енергетики, транспорту, енергоефективності, ресурсозберігаючого будівництва та реконструкції будівель, енергоефективності теплопостачання. Залучення України до імплементації ЄЗК може бути здійснено через оновлення додатків до Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

Здійснено SWOT-аналіз розвитку українського бізнесу в контексті реалізації Європейського зеленого курсу, визначено сильні і слабкі сторони, а також загрози і можливості, які можуть бути використані при формуванні стратегії малого та середнього бізнесу в майбутньому.

До пріоритетних напрямів розвитку екологічно орієнтованого бізнесу в Україні нами віднесено: стимулювання розвитку еко-індустрії; формування сталого виробництва та споживання; розвиток виробництва органічної продукції; розвиток циркулярної економіки; розширення джерел фінансування зеленого бізнесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Європейський зелений курс. Представництво України при Європейському Союзі. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spivrobitnictvo/klimat-yevropejska-zelena-ugoda>
2. Європейський зелений курс. Екодія. URL: <https://ecoaction.org.ua/ievropejskyj-zelenyj-kurs.html>
3. Європейський зелений курс і кліматична політика України : аналіт. доп. С. П. Іванюта, Л. М. Якушенко. за заг. ред. А. Ю. Сменковського. Київ : НІСД, 2022. 95 с.
4. Європейський зелений курс: можливості та загрози для України : аналіт. доп. А. Андрусевич та ін. Київ : ГО «Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля», ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій», ГО «ДІКСІ ГРУП», 2020. 74 с. URL: <https://dspace.organic-platform.org/xmlui/bitstream/handle/data/301>.
5. Європейський зелений курс та потенційні наслідки його впровадження сусідніми державами для України. URL: http://prismua.org/green_deal_1/
6. Желєзна Т. А. Європейський «зелений» курс і нові можливості для розвитку відновлюваної енергетики. *Теплофізика та теплоенергетика*. 2021. № 43. с.75-81.
7. Желібо Є. П., Гацька Л. П., Мурована Т. О. Перспективи розвитку екологічного підприємництва в Україні. *Ефективна економіка*. 2020. № 3. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7692>. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.3.1
8. Імплементация Європейського «зеленого курсу» в інтересах українського аграрного сектору. 15 березня 2021. URL: <https://agropolit.com/blog/458-implementatsiya-yevropeyskogo-zelenogo-kursu-v-interesah-ukrayinskogo-agrarnogo-sektoru>
9. Несененко П. П., Тоня К. П. Аналіз єдиної аграрної політики Європейського Союзу. *Науковий вісник Одеського національного економічного*

університету: зб. наук. праць. Одеса: ОНЕУ. 2021. № 9-10 (286-287). С. 99-105.

- 10.Новий план: як Україна планує досягти 27% ВДЕ до 2030 року. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3904702-novij-plan-ak-ukraina-planue-dosagti-27-vde-do-2030-roku.html>
- 11.Офіційний веб-сайт Євростату. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/egd-statistics/>
- 12.Про затвердження Національного плану дій з відновлюваної енергетики на період до 2030 року та плану заходів з його виконання. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-2024-%D1%80#Text>
- 13.Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. A New Industrial Strategy for Europe. COM (2020) 102 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0102&from=EN>
- 14.Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. A new Circular Economy Action Plan For a cleaner and more competitive Europe. COM (2020) 98 final. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2020:98:FIN&WT.mc_id=Twitter
- 15.Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Shaping Europe's digital future. COM (2020) 67 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2020:67:FIN>
- 16.Скороход І. С., Скороход Д. В. Перспективи розвитку екологічно орієнтованого бізнесу в Україні в умовах реалізації цілей Європейського зеленого курсу. *Актуальні проблеми управління соціально-економічними*

- системами*: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Луцьк, 17 грудня 2021 р.). Луцьк : ІВВ Луцького НТУ, 2021. С. 395-396.
17. Скороход І. С., Сичук О. М. Проблеми та перспективи розвитку світового ринку органічної продукції в умовах макроекономічної нестабільності. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2024. Вип. 52. С. 159-162 DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2024-52-25>
 18. Федорчук Н. В. Європейський «зелений курс» та аграрний сектор України: очікування і виклики. Економіка та підприємництво. № 3. 2021. С. 27-31. URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2021/3_2021/6.pdf
 19. Фінансові інструменти для реалізації енергоефективних проєктів в житловому фонді. U-LEAD with Europe. URL: <http://misto-em.org.ua/wp-content/uploads/2019/09/Maslennikov-Finansovi-instrumenty.pdf>
 20. Щербина С. В. Трансформація аграрного бізнесу в Україні в умовах реалізації Європейського зеленого курсу. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2021. № 3 (63). С.33-43.
 21. A new EU Parliament – A new EU Green Deal? URL: <https://www.seleon.com/en/a-new-eu-parliament-a-new-eu-green-deal/>
 22. Almeida D. et al. The “Greening” of Empire: The European Green Deal as the EU first agenda. *Political Geography*. 2023. Volume 105, 102925. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0962629823001038?via%3Dihub>
 23. Bremberg N., Michalski A. The European Union Climate Diplomacy: Evolving Practices in a Changing Geopolitical Context. *The Hague journal of diplomacy*. 2024. Vol.19 (3), p.506-535. DOI: <https://doi.org/10.1163/1871191x-bja10188>
 24. Data collaboration to enable the EU Green Deal. URL: <https://eurocities.eu/latest/data-collaboration-to-enable-the-eu-green-deal/>
 25. Directive (EU) 2018/2001 on the promotion of the use of energy from renewable sources (recast), 2018. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L2001&from=EN>

26. Energy in Denmark 2018. Danish Energy Agency, 2020. URL: <https://ens.dk/sites/ens.dk/files/Statistik/energyinden-mark-2018.pdf>
27. EU Climate Partnerships – Fit For Purpose? URL: <https://newclimate.org/resources/publications/eu-climate-partnerships-fit-for-purpose>
28. EU Energy System Integration Strategy. 2020. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_20_1295
29. Europe's Big Climate Plan Isn't Working. URL: <https://foreignpolicy.com/2024/10/31/europe-green-deal-eu-climate-policy-leyen-italy/>
30. European Green Deal. European Council. Council of the European Union. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/green-deal/>
31. European Environment Agency. (2016). Circular Economy in Europe - Developing the Knowledge Base. URL: <https://www.eea.europa.eu/publications/circular-economy-in-europe>
32. European Parliament resolution of 15 January 2020 on the European Green Deal. (2019/2956(RSP)). URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0005_EN.html
33. Hereu-Morales J., Segarra A., Valderrama C. The European (Green?) Deal: a systematic analysis of environmental sustainability. *Sustainable Development*. 2023. Vol. 1-15. DOI: <https://doi.org/10.1002/sd.2671>
34. How the EU's Green Deal is driving business reinvention. URL: <https://www.pwc.com/gx/en/issues/esg/eu-green-deal-reinvention.html>
35. Industry and climate insights for 2024. URL: <https://www.zabala.eu/opinions/european-green-deal-2024-reports/>
36. Kierasinski M. Implementation of the European Green Deal in Poland: Selected Issues. *Mechanism of an Economic Regulation*. 2023. Vol. 1 (99). 7-10. <https://doi.org/10.32782/mer.2023.99.01>
37. Koundouri P. Behind the Paper: A Deep Dive into the European Green Deal and its Connection with the SDGs. *Law, Politics & International Studies*. URL:

- <https://communities.springernature.com/posts/behind-the-paper-a-deep-dive-into-the-european-green-deal-and-its-sdg-connections>
38. Kucherenko D., Martyniuk O. The European Green Deal: Challenges for Ukraine in Implementing the Circular Economy Model. *Polgári szemle: gazdasági és társadalmi folyóirat*, 2021, 17.1-3: 390-398.
 39. Policy Update: The Eu Green Deal's Legacy. URL: <https://www.cleantechforeurope.com/policy/policy-update-the-eu-green-deals-legacy>
 40. Sanchez-Reaza, Javier; Ambasz, Diego; Djukic, Predrag; McEvoy, Karla. Making the European Green Deal Work for People: The Role of Human Development in the Green Transition. 2023. Washington, DC: World Bank Group. URL: <http://hdl.handle.net/10986/39729>
 41. Strange N., et al. Policy responses to the Ukraine crisis threaten European biodiversity. *Nature Ecology & Evolution*. 2022. 6.8: 1048-1049.
 42. The World of Organic Agriculture Statistics & Emerging Trends 2024. URL: https://www.fibl.org/fileadmin/documents/shop/1747-organic-world-2024_light.pdf
 43. The European Green Deal. European Commission: веб-сайт. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en
 44. The EU's Strategic Agenda: Legacy of the Green Deal lives on implicitly. URL: <https://eeb.org/strategic-agenda-2024-2029/>
 45. The European Green Deal. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/story-von-der-leyen-commission/european-green-deal_en#:~:text=The%20Plan%20creates%20conditions%20for,the%20first%20half%20of%202024.
 46. Transforming EU Foreign Policy: Reforms to Elevate Climate. URL: <https://newclimate.org/resources/publications/transforming-eu-foreign-policy-reforms-to-elevate-climate>
 47. Ukraine's participation in the European Green Deal. URL: <https://rb.gy/ic5zf>.

48. Yasnolob I., et al. Conceptual Bases of Business Activities' Management Grounded on Sustainable Development and Energy Self-Sufficiency of United Territorial Communities in the Context of the European Green Deal Implementation in Ukraine. *Journal of Environmental Management and Tourism*. 2021. v. 12, n. 7, p. 1838 -1849. DOI: [https://doi.org/10.14505/jemt.v12.7\(55\).09](https://doi.org/10.14505/jemt.v12.7(55).09)
49. Ziabina Ye., et al. Convergence of Energy Policies between the EU and Ukraine under the Green Deal Policy. *Energies*. 2023. 16(2). 998. DOI: <https://doi.org/10.3390/en16020998>